

SAT-2.205-1-HEF-10

**Румънската пропаганда от средата на 30-те години на миналия век
за етническият характер на Добруджа и за съпротивата
на българското население срещу румънското управление
на областта**

Любомир Златев

**Romanian propaganda by the mid-30s of the last century about the
ethnic character of Dobruja and the opposition of Bulgarian population
against Romanian control over the region**

Lyubomir Zlatev

***Abstract:** In the present publication are set out facts about the massive anti-Bulgarian propaganda that has been leading by Romanian nationalist circles since the mid-30s of the last century.*

***Key word:** Internal Dobrujan Revolutionary Organization, Dobrujan Revolutionary Organization, New Dobruja (Southern Dobruja)*

ВЪВЕДЕНИЕ

Промяната на политическата обстановка в страната след Деветнадесетомайския преврат от 1934 г. решително препятствия нелегалните четнически действия на Вътрешната Добруджанска Революционна Организация (ВДРО). [ЦДА, ф. 1771К, оп. 1, а.е. 424, л. 10] Ограничена до минимум е и дейността на легалните организационни форми на Добруджанското движение. Това става не само по вътрешнополитически причини, но и предвид доста усложнената външнополитическа обстановка за страната след сключването на Балканския пакт между Румъния, Югославия, Гърция и Турция на 9 февруари с.г. Пактът представлява реална заплаха за българската независимост. В тайния протокол към него четирите съюзни държави заявяват правото си да поискат от българското правителство да ликвидира националноосвободителните организации на своя територия. Ако искането не бъде удовлетворено, след изтичането на определения ултимативен срок се предвижда окупация на цялата или на част от българската територия. [3, с. 47 и сл.; 4, с. 45.]

Въпреки сложната ситуация, в която се озовава Добруджанското движение след Деветнадесетомайския преврат, неговата националнопатриотична ориентация не се променя. В края на лятото и в началото на есента на 1934 г. легалната организация на добруджанската емиграция – Съюзът „Добруджа“ взема мерки за консолидиране на местните структури около българо-румънската граница. И ако пропагандистката дейност на българските чети до известна степен е преустановена, предвид сложилите се вътрешно и външнополитически обстоятелства, то по-голяма активност в разобличаване на антибългарската политика, водена от управляващите среди в Румъния, се забелязва на страниците на в. „Добруджа“. Местният печат в Русе, свързан с централата на ВДРО, редовно публикува статии за многобройните набези и издевателства на колонистите-арумъни над българските села в Добруджа [1, Fond DGP, dosar: 56/1934, f. 14].

ИЗЛОЖЕНИЕ

Докато ВДРО пренастройва дейността си към по-ефектни легални изяви, то румънската пропаганда засилва антибългарската си насоченост, облечена в

научнообразна форма. В края на 1935 г. румънското списание "Аналеле Добруджей" ("Летопис на Добруджа") помества голяма статия под заглавие "Българският иредентизъм в Добруджа". Автор на статията е М. Роман и неговото изложение заслужава по-подробен анализ, защото демонстрира в цялостно завършена форма отношението на антибългарски настроените шовинистически среди в Румъния към Добруджанския въпрос. Роман се опитва да докаже етническият характер на областта като изконно румънски чрез историческа ретроспекция, която за удобство на предвзетата му теза е хронологически твърде ограничена и започва едва от XIX в. Позовавайки се на изследвания на професор Л. Милетич за имиграцията на българско население по време на руско-турските войни от края на XVIII и началото на XIX в., той твърди, че именно по това време се слага началото на българската колонизация на Добруджа. Но същинско българско преселение тук от Разград, Шумен, Преслав, Провадия и Варна, според Роман, се извършва след Руско-турската война от 1828–1829 г. Нещо повече, той без капка срам заявява: "Според историческите данни се установява с точност, че в Нова Добруджа (Южна Добруджа – б.а.) не е съществувало българско автохтонно население. Българското население се появява в тази провинция, имайки изключително малки размери, едва след 1890 г., като следствие от колонизаторските дейности на българската държава" [2, с. 2–6].

Румънското настаняване в Северна Добруджа след 1878 г. се представя от Роман като непрекъснат низ от усилия на румънската администрация да цивилизова жителите на тази област, осигурявайки им най-широки граждански права, но едновременно с това "разпускат българските общности, дружества и училища с провокативен характер" [ibidem, p. 6]. Заграбването на Южна Добруджа по Букурещкият мирен договор от 1913 г. той разглежда като "реинтеграция" към румънската държава на една територия с разнородно етническо население. След започването на военните действия между България и Румъния в края на лятото на 1916 г. "българската популация" в Добруджа, въпреки изключително толерантното отношение на румънските власти към нея, демонстрира открита враждебност към тях и подпомага по всички възможни начини настъплението на българските войски. М. Роман обаче забравя за десетките хиляди интернирани добруджанци в чифлиците на Молдова и Бесарабия през същата 1916 г., където повечето намират смъртта си от глад и изтощение.

След примирието през 1918 г., неудовлетворени, че не се провежда референдум за политическата принадлежност на Добруджа и че става очевидно скорошното ѝ възвръщане под управлението на Румъния, около 18 хиляди добруджанци имигрират в България. Тук с подкрепата на българската държава и под водачеството на също такива емигранти интелектуалци те се организират в Съюза "Добруджа", чиято дейност има две главни насоки – политическа и военна. Първата дейност се субсидира пряко от българското правителство, от което организацията получава инструкции за политически акции пред международните институции.

От военна гледна точка в мирно време Съюзът "Добруджа", съобразявайки се с интересите на българската държава, подпомага настаняването на добруджанските бежанци като колонисти в най-важните гранични пунктове между България и Румъния в Южна Добруджа. Целта е: постоянно поддържане на връзка с българското население в областта чрез специално организирана информационна структура; създаване на комитети и въоръжени групи сред добруджанските бежанци; организиране на ядра от симпатизанти на румънска територия в Добруджа. Тези структури е трябвало: 1. да оказват непрекъснат натиск върху останалото население в областта за реализиране на българската националистическа линия, следвана от Съюза "Добруджа"; 2. тероризиране на турския етнически елемент с непрекъснати заплахи, за да бъде принуден да имигрира; 3. тероризиране на румънския етнос и на румънския административен апарат, за да принудят най-добрите им представители

да напуснат Добруджа; 4. създаване на обстановка на постоянно напрежение в Добруджа, която да подтикне румънските власти към извънредни мерки и да даде на Добруджанската емигрантска организация претекст за zlepоставяне на румънската държава пред международната общественост.

Във военновременна ситуация между двете страни ядрата, позиционирани на румънска територия, ще получат инструкции за разузнавателни задачи от специални пратеници на българските военни, а комитетите, чрез своите въоръжени групи от двете страни на границата, ще разрушават комуникационните средства и отбранителните обекти на румънската армия. Разузнавателната служба на Съветския съюз, информирана за така създалата се обстановка в Добруджа, и най-вече в южната ѝ част, решава, че областта е благоприятен терен за терористична и пропагандна комунистическа дейност. Чрез своите емисари съветското разузнаване успява да разедини Съюза "Добруджа" на две – едната част остава в старата си форма ВДРО, а другата, сформирана от комунистическото крило, получава наименованието Добруджанска Революционна Организация (ДРО). Новата нелегална организация – ДРО – също има пропаганден и информационен отдел и е субсидирана от Съветския съюз, но и тя се поставя в услуга на българското правителство. Нелегалното националистическо движение на българите в Добруджа търси възможност да активизира връзките си с 44-те български села в Южна Бесарабия, с цел да се провокират размирици и в тази румънска провинция, обслужващи Българската национална кауза [Ibidem, p. 7–18].

В края на публикацията си М. Роман представя един списък с базите на ВДРО и ДРО и схеми на организационните им структури. В списъка се изброяват 52 селища в Южна Добруджа (главно в Силистренския регион), в които според Роман има действащи комитети на ВДРО, и 26 селища, в които функционират комитети на ДРО. Много от посочените селища се оказват според Роман седалища и на двете нелегални организации. В схемите той посочва, че висшето ръководство на ВДРО се осъществява от българското правителство, а дейността на ЦК на ДРО се дирижира по линията на Коминтерна и по-точно, от поделението му във Виена чрез проф. Хараков.

Прави впечатление, че в схемата за ВДРО Роман не посочва нищо определено за състава на неговия ЦК. Като оперативни инструменти на ЦК обаче той визира "общинския комитет" в Русе в състав Иван Хаджииванов, Ив. Маринополски и майор Антон Владимиров и някакво "интернационално добруджанско бюро" с членове Асп. Айдемирски и Кирил Манолов от София и д-р Бочиков и д-р Новаков от Добрич. "Интернационалното добруджанско бюро" посредством Петър Тодоров от Силистра задейства "революционната" и "военната секция" на организацията и комитетите по места в Южна Добруджа.

Подобен е и механизмът на действие на схемата, представена от Роман за функционирането на ДРО. Оперативната координация в пограничната зона се извършва от "местен комитет в Русчук" и подчинените му "регионални комитети". На румънска територия функционира "местен комитет бюро Добруджа" с революционна и политическа секция, свързани с регионални комитети, които, от своя страна, са във връзка с районен комитет, ситуиран вероятно в Добрич, на който се подчиняват структурите в отделните селища.

За да се илюстрира по-убедително масираната националистическа пропаганда най-вече на ВДРО, в статията е приложена и таблица, в която са отразени четническите набези на румънска територия в Добруджа за периода 1923–1932 г. За тези десет години се отчитат 579 въоръжени акции на четнически формирования и само 68 случаи на навлизане на чети, без да извършват нападения [Ibidem, p. 19-22]. Разбира се, всички изложени факти и разсъждения на М. Роман не могат да се приемат като чиста монета. Ясно е обаче, че българското население в Добруджа е

било поставено под непрекъснатото наблюдение на румънските служби за сигурност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Освен това следва да се отбележи, че почти сигурно данните цитирани в статията на М. Роман, са почерпани от текущата по това време преписка между полицейските структури в Добруджа и централата на Министерството на вътрешните работи в Букурещ, която в много случаи не се отличава с прецизност и обективност. Информацията за базите на ВДРО и на ДРО той ползва от една карта, съставена вероятно от силистренската полиция през 1933 г., която наскоро бе издирена в Централния архив на Република Румъния във фонда на Регионалния инспекторат на полицията. В нея в пограничния район на българска територия са отбелязани 31 селища като бази на ВДРО и нито една на ДРО. На територията на Румъния в Силистренска област се наброяват 48 комитета на ВДРО и 25 на ДРО, като доста често в някои селища са означени такива и на двете организации. Без да се абсолютизират тези данни, може със сигурност да се направи изводът, че структурите на ВДРО още от първата половина на 30-те години доминират както в българската погранична зона, така и на румънска територия – в цялата Силистренска област [1, Fond IRP, dosar: 501, f. 239]. Без съмнение, подобни публикации допълнително засилват антибългарските настроения сред местните румънски власти в областта.

Бележки

[1] Arhivele naționale ale Românie (ANR) – București (Национален архив на Румъния – Букурещ):

Fond Direcția generală a poliției (DGP) – Фонд Генерална дирекция на полицията

Fond Inspectoratul regional de poliției (IRP) – Фонд Регионален инспекторат на полицията

[2] Roman, M. Iredenta bulgara in Dobrogea. – Analele Dobrogei. Anul XVI. Cernauti, 1935, 2–6.

[3] Кузманова, Ан. Балканската политика на Румъния 1933–1939. С., 1984.

[4] Петров, Л. Военната политика на Турция и отношенията ѝ с България (февруари 1934 – юли 1936 г.). – Военноисторически сборник, 1990, №2.

За контакти:

Доц. д.ист.н. Любомир Златев, Катедра „Педагогика, психология и история”, Русенски университет „Ангел Кънчев”, e-mail: lubomir_zlatev@mail.bg
